

VÝVOJ ČESKÉ REGIONÁLNÍ POLITIKY V DEVADESÁTÝCH LETECH DVACÁTÉHO STOLETÍ

Prof. RNDr. René Wokoun, CSc.

Vysoká škola finanční a správní

XXII. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH VĚDÁCH

12.–14. června 2019, Velké Bílovice

- ▶ Regionální rozvoj České republiky je již téměř třicet let ovlivňován přirozenými faktory, a nikoliv centrálně řízenou ekonomikou. V devadesátých letech pomalu narůstaly regionální disparity spojené s procesy ekonomické a společenské transformace v ČR. Tehdejší české vlády se otázkám regionálního rozvoje začaly věnovat postupně, zejména však koncem devadesátých let, kdy se ČR začala pomalu připravovat na vstup do EU

K implementaci regionální politiky v západoevropském pojetí dochází v Československu a v ostatních státech střední a východní Evropy až po zásadních společensko-politických změnách na konci 80. let, a to v souvislosti s regionálními důsledky přechodu k tržní ekonomice, především se dotýkajících vzniku nezaměstnanosti a její regionální diferenciaci vývoje.

Již v roce 1990 projednala tehdejší česká vláda zásady regionální politiky (Zásady ..., 1990). Tyto zásady pro koordinaci činností státu v této sféře však trpěly určitou nevyvážeností a jistou nezralostí, a i proto ani nebyly projednány v ČNR. Usnesením č. 292/1991 si vláda ČR uložila předložit zákon o regionální politice do března 1992 ke schválení ČNR. Tento úkol však nikdy nebyl naplněn.

Vliv regionálních disparit a jejich řešení měl zásadní dopad na strategickou orientaci regionálního rozvoje ČR od poloviny devadesátých let, v podstatě do současnosti.

V počátečním transformačním vývoji se po roce 1990 projevovaly v některých aspektech rostoucí regionální rozdíly vyplývající z transformačních procesů a přechodu české ekonomiky na tržní podmínky. Moderní pojetí regionální politiky fungující v tržních ekonomikách, zejména v západoevropských zemích, se prosadilo v České republice až po roce 1989. Kdy se bezesporu s významnými geopolitickými, společenskými a ekonomickými

Česká regionální politika hledala poměrně dlouho a obtížně své místo mezi státními politikami. Zejména na počátku devadesátých let minulého století byla v podstatě „popelkou“ mezi ostatními politikami. Vývoj a s tím související hledání „optimální“ koncepce české regionální politiky byl v tomto období relativně složitý a mnohdy nejednoznačný. České vlády věnovaly v první polovině devadesátých let hlavní pozornost řešení transformačních problémů, jež byly převážně makroekonomické povahy a meziregionální disparity, i přes jejich postupné prohlubování, nebyly zpočátku tak výrazné jako bylo běžné v zemích Evropské unie.

Období 1990–1992

V souvislosti s novými společenskými podmínkami a ekonomickou transformací započala postupně a relativně rychle probíhat v České republice relativně výrazná regionální diferenciací ekonomických, sociálních a kulturních procesů a struktur. V letech 1990 až 1991 bylo ještě rozhodující setrvačné působení regionálních disproporcí a problémů zformovaných předchozím dlouhodobým vývojem. Dlouhodobý vliv inerce byl především podmíněn dlouhodobým reprodukčním cyklem celé řady faktorů, např. rozmístěním průmyslové základny a technické infrastruktury, demografickým vývojem, kvalitou životního prostředí i dalšími regionálními faktory a procesy. Avšak již v tehdejší době k tomu přistoupily zcela nové faktory, jež byly spojeny s ekonomickou transformací, zejména změnou vlastnických poměrů, počínající diferenciací v životní úrovni, změnami v zaměstnanosti a rostoucí nezaměstnaností a další. Regionální diferenciací těchto faktorů byla postupná a výrazná. Navíc se začínal projevovat silný efekt koncentrace socioekonomických aktivit do některých center, zejména do metropole mezinárodního významu, tj. Prahy a dalších regionálních center, zejména Brna, Plzně, Zlína atd.

V souvislosti s výše uvedenými skutečnostmi již v roce 1990 tehdejší česká vláda projednala zásady regionální politiky pro koordinaci činností státu v této sféře (Zásady regionální politiky v ČR, 1990). Koncem roku 1990 vznikl další dokument, a to „Zásady zákona ČNR o regionální politice“. V uvedeném dokumentu byla regionální politika chápána jako koordinovaný soubor činností směřující k utváření rovnovážného regionálního rozvoje. Orientoval se na podporu rozvoje, ale nezasahoval přitom do pravomoci obcí nebo jiných orgánů. Nicméně tyto zásady trpěly jistou nezralostí, nevyvážeností a proto ani nebyly projednány v ČNR. Jako další krok si vláda ČR v roce 1991 uložila předložit do března 1992 zákon o regionální politice ke schválení ČNR. Tento úkol však nebyl ani v několika následujících letech splněn.

Období 1993–1996

V dalším období, tj. přibližně v letech 1993 až 1995, byla česká regionální politika do značné míry na okraji zájmu vlády. Důvodů proto bylo několik, z nichž za nejvýznamnější lze považovat dva, a to jednak deklarovaný liberalizmus, a jednak postupně a více méně pomalu narůstající regionální diferenciace na všech regionálních úrovních. S tím souvisí předrevoluční centrálně plánovací snahy o nivelizaci poměrů, jež vedly k minimalizaci, často však jen jevové stránky, regionálních rozdílů. Regionální politika byla proto omezena prakticky jen na regionální podporu malých a středních firem pomocí měkkých úvěrů. V tehdejší době měla velký význam skutečnost, že vedle vlastní regionální politiky vznikala celá řada odvětvových programů s určitou regionální dimenzí.

1996, 1998 – ZLOM V REGIONÁLNÍ POLITICE

Situace se postupně začíná měnit od roku 1996 a zejména 1998.

Stanovisko EK ke vstupu ČR do EU.

1998 – moderní zásady regionální politiky v ČR.

Zhruba v polovině devadesátých let minulého století se již výrazněji prohlubují meziregionální rozdíly v socioekonomickém rozvoji českých a moravských regionů. Od roku 1996 tedy dochází k postupné aktivizaci v oblasti regionální politiky. Další důvody souvisejí s přípravou České republiky na vstup do Evropské unie. Celý tento proces vyústil v celou řadu změn v oblasti institucionálního zajištění regionální politiky jak na centrální úrovni, tak i posléze na regionální úrovni. Za nejdůležitější lze pak považovat zřízení Ministerstva pro místní rozvoj České republiky k 1.11.1996 . Dalším významným legislativním aktem bylo schválení 14 krajů – vyšších územně samosprávných celků , jež se později staly střední (regionální) úrovní pro českou regionální politiku.

Identifikace hlavních problémových okruhů adaptace české regionální politiky na komunitární regionální politiku v období před přijetím **Zásad regionální politiky vlády ČR v roce 1998.**

Následující problémy byly pro toto období identifikovány jako nejzávažnější :

a) Absence regionální samosprávy.

b) Roztříštěnost regionální politiky do více resortů a její malé propojení s příbuznými odvětvovými politikami.

c) Úzké spektrum nástrojů regionální politiky.

d) Absence legislativního zabezpečení regionální politiky.

Významný předěl pro českou regionální politiku - rok 1998

Rok 1998 je významný pro českou regionální politiku proto, že vláda ČR přijala svým usnesením Zásady regionální politiky, které již znamenaly výraznou změnu v chápání důležitosti regionální politiky. Byl to tedy zásadní obrat v postavení české regionální politiky v systému státních politik. Základními cíli těchto zásad bylo jednak stanovit obecná pravidla pro provádění české regionální politiky a pak přiblížit českou regionální politiku komunitární regionální politice.

V zásadách už byla ustanovena soustava programových dokumentů české regionální politiky, přičemž strategie regionálního rozvoje měla zahrnovat celé území České republiky a pak měly být zpracovávány regionální programy rozvoje pro předem vymezené regiony.

Strategie regionálního rozvoje České republiky byla poprvé zpracována v letech 1998-1999 v gesci Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

V tomto období se rovněž započalo s přípravou první verze Národního rozvojového plánu České republiky pro programovací období 2000-2006. Národní rozvojový plán byl postupně zpracováván na základě usnesení vlády z ledna roku 1999 o zabezpečení přípravy pro využívání strukturálních fondů a Fondu soudržnosti Evropské unie.

Formování moderní české regionální politiky po roce 2000

V roce 2000 bylo přijato hned několik naprosto zásadních zákonů a usnesení vlády majících zlomový význam pro českou regionální politiku. Jak v oblasti věcné náplně, tak v oblasti legislativní, představuje přijetí zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, rámec pro českou regionální politiku. Lze konstatovat, že je takto poprvé na území České republiky regionální rozvoj upraven právní normou. V podstatě až do roku 2000 byla totiž regionální politika prováděna jen na základě několika usnesení vlády.

Děkuji za pozornost

